

MESTERSÉGEK SZÓTÁRA

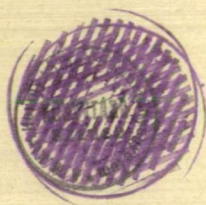
A
Magyar Tudományos Akadémia
megbízásából írta

FRECSKAY JÁNOS.

ARANYOZÓ- ÉS
ARANYVERŐMŰVESSÉG

J. H. W.

FIGYELMEZTETÉS.

Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással büntetendő, aki közgyűjteményben őrzött kéziratot, könyvet vagy más tárgyat eltulajdonítás szándéka nélkül, de a kikölcsönzés tekintetében meghatározott szabályok megszegésével elvisz vagy a szabályszerűen kikölcsönzött kéziratot, könyvet vagy más tárgyat a kikölcsönzésre megszabott határidő letelte után felhívás ellenére sem szolgáltatja vissza. (1929:XI. t.-c. 46. §.)

ARANYOZÓ- ÉS ARANYVERŐMŰVESSÉG.

I.

A tárgyaknak arannyal való bevonását *aranyozásnak* (Vergoldung) nevezik s végzi az *aranyozó* (Vergolder). A hozzá való aranyat szolgáltatja az *aranyverő* (Goldschläger) a vert arany vagyis az *aranyfüst*, az *aranypili* (Blattgold) alakjában. De valamint munkájában az aranyozó nem szorítkozik egyedül az aranyra, hanem egyéb fémekkel is burkolja a tárgyakat, azon módon az aranyverő is ezüstöt, platinát, alumíniumot s egyéb *fémelegyeket* (Metall-Komposition), *ötvényeket* (Legirung) is *lapit* (plätten) vékony levelekké, melyek ez anyaguk szerint aztán *ezüstfüst*, *ezüstpili* (Blattsilber) stb. vagy az utóbbi esetben *fattyú aranyfüst* (unechtes Blattgold), *fattyú ezüstfüst* (unechtes Blattsilber) nevet viselnek.

Az aranyverő művelete, ha aranyfüstöt készít, mitől a többieké nem igen különbözik, ezekben foglalhatók: az aranyat *poris* (Borax) hozzáadásával egy *tégelyben* (Tiegel) erős tűz mellett *megolvasztja* (schmelzen) s mintegy 70 g. súlyú *rúddá* (Stange) önti. Ezt követi a rudak *megkalapácsolása* (Ueberhämmern), hogy a rajta tapadó *reve* (Zunder) róla leváljék. A kalapálás az *üllön* (Amboss) legelőbb a kalapács *fokával* (Bahn) történik, majd meg *csúcsájával* (Finne). Erre faszén tűzében *engesztelik*, *lággyítják* (weichmachen), majd meg *kihengerlik* (auswalzen) a *lapítómű* (Plättwerk) acél hengerei közt. Ezt a *nyújtást* (Ausstrecken) fölvaltogatják ismételt *izzitással*, *tüzesítéssel* (Ausglühen). Most a 6—8 m. hosszú *szalagot* (Band) a 20—30 cm. hosszú *lapos-vasra* (Flacheisen) úgy csavarják rá, hogy ennek eltávolítása után többretegű *tekercs* (Päckchen) maradjon, melyet kalapálással szélesítenek. Ebből 15 cm. hosszú négyyszögű darabokat szelnek le a *lemezollóval* (Plattenschere), az úgynevezett *négyzeteket* (Quartier). A 70 g. súlyú rúdból mintegy 280 négyzet kerül ki (egy aranyból mintegy 14), melyek bizonyos mennyiségét most a formába, a *sulyokformába* (Quetschform) rakják, hogy

ebbe rejtve *verjék* (schlagen). A forma *pergamentlevelekből* (Pergamentblatt) áll. A *rakosás* (Aufbau) így történik: váltakozva egy fémnégyszetet és egy pergamentlevelet *rétegeznek* (schichten) úgy, hogy a négyszet mindig a kellő középre jusson. Ily módon 150—200 négyszetet rakosnak egybe, mire ezt a *nyalábot* (Stappel) a reá keresztbe föltolt *bujtásba* (Schleife) *tokozzák* (einkapseln). E bujtás igen szívós pergamentből való.

Következik már most az első *verés* (Schlagen); a forma márványüllőn vagy granitüllőn fekszik és a munkás fél kézzel veri a 8 kg.-os kalapácssal. Mikor a fémlevelek már elérik a forma szélét a kétélű és végen kereküлт *szelőkéssel* (Reissmesser) kiveszi belőle őket, s ötvenével borjúbőrös párnára rakva, ugyanazon szelővel keresztben négy egyenlő részre szeli. E negyedekből mintegy 800-at az úgynevezett *hártyaformába* (Hautform, Lothform) tesz, a melyben egy-egy aranyfüst egy-egy *aranyverőhártyával* (Goldschlägerhaut) váltakozik. Ez a verőhártya a marha vakbelének kikészített hártyájából való. A hártyaformát erre, mely szintén pergamentbujtásba van tokozva, a 4 kg. súlyú *síkverővel* (Lothhammer) munkálja meg úgy, hogy szabadon maradt kezével a formát egyre forgatja, hogy az ütések egyenletesen megszóljanak. Ennek végeztével ebből is kiszedi az *ébenfacsiptetővel* (Ebenholzpinzette) az aranyfüstököt, ismét négy részre szeli s berakja őket a verőhártyás *vékonyítóformába* (Dünnschlagform), melyben *elfinomítja* (feinschlagen). Az elrongyollott füstök és a formák szélein kinyuló *eslétkeket* (Abfall), valamint a végül a könyvekbe berakott és ezek széleinek *egyengetésénél* (Abgleichen) elhulló részt: a *pehelyet* (Schavine) marokkal összenyomják és újra megolvasztják, egy részéből pedig a *festőaranyt* (Mahlergold) vagy *kagylóaranyt* (Muschelgold) készítik.

Az aranyfüstnek különböző fajtái vannak. A legvastagabb a *sík-arany* vagy *gyári arany* (Fabrikgold, Drahtgold), vékonyabb a *sápadt-arany* vagy *francia arany* (Franzgold). A *kétrétű füst*, *felemás-füst* (Zwischgold) úgy készül, hogy aranylemezt 4—8-szorta vastagabb ezüstlemezre *lemezelnék* (plattiren) vagyis izzón egymásra hengerlik s aztán a rendes arany- verés módjára bánnak el vele. E kétrétű füst egyik fele ezüstszinű, másika aranszinű.

Ezeket a füstököt használja az aranyozó különböző faművek aranyozására, mi végből azonban a fán előbb alapot kell rakni s ezt egy tapodó réteggel bevonni, hogy a füst rajta megragadjon. A *tapodó-szer* (Klebmittel) vagy *olajgyantár* (Oelfirniss) vagy enyv, a mely szerint van *olajos-aranyozás* (Oelvergoldung) és *enyves-aranyozás* (Leimvergoldung). Az első eljárást a szabadba kitett tárgyakra alkalmazzák.

A fa likaesait *megtömik* (verstopfen) *ólmofehérrel* (Bleiweiss) vagyis bevonják vele s az utolsó *bevonatra* (Anstrich), miután megszáradt, egy vékony réteg úgynevezett *aranyaljat* (Goldgrund) *teregetnek* (auftragen). Ez az aranyalj *lenolajgyantárból* (Leinoelfirniss) és sárga *okrából* (Ocker) való. Erre, még mielőtt teljesen megszáradna, *rakossák rá* (belegen) az aranyfüstöket. Ennek az *aranyozatjának* (Goldung) azonban nincs fénye.

A fényes aranyozáshoz, a minővel a tükör- és képkereteket stb.-t látják el, az enyves aranyozást alkalmazzák, a mely azonban nem *időálló* (Zeitbeständig). Az aranyozandó tárgyakat, nevezetesen a kereteknél a *vakrámára* (Blindrahmen) enyvezett *alakzatos léczeket* (profilirte Leisten), legelőbb forró *enyvívizzel* (Leimwasser) kétszer-háromszor merev *sörteccsettellel* (Borstenpinsel) *enyvegetik* (bestreichen) vagyis enyvvel *megitatják* (tränken). Ez az *enyvitatás* (Leimtränken) arra való, hogy a likacsok megtömődjenek. Erre 8—12 rétegben fehér festékkel, az *aljjal* (Grund), a *krétaaljjal* (Kreidegrund) *vonják be* (überziehen) úgy, hogy az ecsetet *lökődve* (stossend) és *illegelve* (tupfend) kezelik, mitől az egyes rétegek jól *megkötődnek* (sich binden) és le nem *szavadnak* (abblättern). Az aljat, miután utolsó rétege megszáradt, *surlófüvel* (Schachtelhalm), *habkövel* (Bimsstein) *megsikítják* (glattschleifen).

A fán levő *faragványok* (Schnitzwerk) finomabb részeinek az *aljazás* (Grundirung) elveszi életét, ezeket tehát erre való vasszerszámokkal ki kell *igazítani* (repariren). Ilyen szerszámok a *csapott véső* (Balleisen), melynek éle rézsut áll a nyél tengelyével szemben; a *vápásvéső* (gekröpftes Balleisen), melynek éle marokalakú; a *kupás-vésők* (Hohleisen), melyek csatornába menő éle különböző *szántúságú* (Zuschärfung); van olyan is, melynek hosszú, vékony a nyele s végén kanálalakú; a *kupásfurók* (Hohlbohrer): kupás vasak *egyközű* (parallel) szárákkal s így *bökésük* (Stich) a félkörön kívül még egyközű *nyújtványokat* (Auslauf) is ejt; a *szinlővassal* (Ziehklänge) a sikokat munkálják meg. Azonkívül használnak még *ráspolyokat* (Raspel). Ez az *igazítás* (Reparirung) igen veszélyes munka, miért is különösen tükör-, képkeretek léczzeit nem látják el faragványokkal, hanem kirakják *diszitéményekkel*. E diszék készülnek enyvből, terpentintől és *bécsi fehérből* (Wiener Weiss) vagy tépett s vízben áztatott papirból meg szintén bécsi fehérből s enyvoldatból. E *pempőt* (Masse) aztán formákba nyomják, melyeknek *alakját* magára *ölti* (Form annehmen). Ezeket, miután megszáradtak s éles késekkel megigazítottak, enyvvel s szögekkel a keretekre erősítik. A keretek *fejezetét* (Aufsatz) dróttal támasztják meg.

Már most sorra kerül maga az aranyozás, mi végre pergamenenyv-

vel, melybe kevés sárga okra van eldörzsölve, vékonyan *beenyegetik* (überstreichen) s száradás után még egyszer *megsíkozzák* (glätten). Erre a vastagabb, sárga vagy vörös festékkel a *színesítővel* (Poliment) *színesítik* (polimentiren), a mely az aranynak tulajdonképi *alapja* (Unterlage). E színesítő áll szitált *pecsétföldből* (Bolus), szappan- és enyvoldatból. Háromszor enyegetik a hosszúszőrű *ecsettel* (Pinsel) s ez utolsó megszáradást új száraz vászondarabbal *dörgölik meg*. Ennek végeztével az aranyozó az aranyfüstöt bőrpárnára fúvással kiteríti, mire egy éles késsel, *füstkéssel* (Goldmesser) kellő részekre *elmetszi* s ezeket a *libbentővel* (Anschliesspinsel), egy széles ecsettel, melynek szőreit az azokra kent vajjal előbb kissé befeni, a munkatárgyra ráhajtja, *rálibbenti* (anschiessen), mire egy puha bozontos ecsettel gyöngéden megnyomkodja. Azokat a helyeket, a hol az aranynak fénylenie kell, *megcsiszolják* (poliren) vérkővel, agáttal. A nem csiszolandó részeket *beecsetelik* langyos enyvesvizzel, mitől még bágyadtabb színt öltenek; e mivelet a *sápasztás* (Mattiren) s eredménye a *sápadtság* (Matte). Azokat a részeket pedig, melyek aranyozotjának fényét fokozni kívánják, gummiguttával és sárkányvér szeszes oldatával, az *élnkítővel* (Helle) gondosan *beecsetelik* (bepinseln), *élnkítik* (hellen) Az *ezüstözés* (Versilbern) ezüstfüsttel hasonlókép megy végbe, csakhogy fehér alapot, fehér színesítőt alkalmaznak. Ha az ezüstözést bevonják *aranygyantárral* (Goldfirniß), akkor aranyfényt láttat.

ARANYOZÓ- ÉS ARANYVERŐMŰVESSÉG.

II.

Alj = Grund.
Aljazás = Grundirung.
Alakot ölt = Form annehmen.
Alakzatos lécz = profilirte Leiste.
Alap = Unterlage.
Aranyalj = Goldgrund.
Aranyfüst, aranypili = Blattgold.
Aranygyantár = Goldfirniss.
Aranyoz = vergolden.
Aranyozás = Vergoldung.
Aranyozat = Goldung.
Aranyozó = Vergolder.
Aranypili, aranyfüst = Blattgold.
Aranyverő = Goldschläger.
Aranyverőhártya = Goldschlägerhaut.
Beecsetel = einpinseln.
Beecsetelés = Einpinseln.
Beenyeget = überstreichen.
Beenyegetés = Überstreichen.
Bevon = überziehen.
Bevonás = Überziehen.
Bevonat = Anstrich.
Bécsi-fehér = Wiener-Weiss.
Bökés = Stich.
Bujtás = Schleife.
Csapott-véső = Balleisen.
Csiszol = poliren.
Csiszolás = Poliren.
Csúcsa (a kalapácsé) = Finne (des Hammers).
Ecset = Pinsel.
Egyenget = abgleichen.
Egyengetés = Abgleichen.
Egyközű = parallel.
Elfinomít = feinschlagen.
Elfinomítás = Feinschlagen.
Engesztel, lágyít = weich machen.
Enyeget = bestreichen.
Enyegetés = Bestreichen.

Enyves aranyozás = Leimvergoldung.
Enyvitatás = Leimtränken.
Enyvviz = Leimwasser.
Esőlék = Abfall.
Ezüstöz = versilbern.
Ezüstözés = Versilbern.
Ezüstfüst, ezüstpili = Blattsilber.
Ezüstpili, ezüstfüst = Blattsilber.
Ébenfacsiptető = Ebenholzpinnette.
Élenkít = hellen.
Élenkítés = Hellen.
Élenkítő = Helle.
Faragvány = Schnitzwerk.
Fattyú aranyfüst = unechtes Blattgold.
Fattyú ezüstfüst = unechtes Blattsilber.
Fejezet = Aufsatz.
Felemás-füst, kétretű füst = Zwischgold.
Festőarany = Mahlergold.
Fémelegy = Metallkomposition.
Fok (a kalapácsé) = Bahn (des Hammers).
Francczia arany, sápadt arany = Franzgold.
Füstkes = Goldmesser.
Gyári arany, sik arany = Fabrikgold, Drahtgold.
Habkő = Bimsstein.
Hártyaforma = Hautform, Lothform.
Időálló = zeitbeständig.
Illegetve = tupfend.
Igazít = repariren.
Igazítás = Repariren, Reparatur.
Izzít, tüzesít = ausglühen.
Izzítás, tüzesítés = Ausglühen.
Kagylóarany = Muschelgold.

Kétrétű füst, felemás-füst = Zwischen-
 gold.
 Kihengerel = auswalzen.
 Kihengerlés = Auswalzen.
 Krétaalj = Kreidegrund.
 Kupás-furó = Hohlbohrer.
 Kupás-véső = Hohleisen.
 Lapít = plätten.
 Lapítás = Plätten.
 Lapítómű = Plättwerk.
 Lapos-vas = Flacheisen.
 Lágyít, engesztel = weichmachen.
 Lágyítás, engesztelés = Weichma-
 chen.
 Lenolajgyantár = Leinölfirnis.
 Lemez = plattiren.
 Lemezélés = Plattiren.
 Lemezolló = Plattenschere.
 Lesuvad = abblättern.
 Lesuvadás = Abblättern.
 Libbentő = Anschliesspinsel.
 Lökődve = stossend.
 Megitat = trinken.
 Megitató = Trinken.
 Megkalapál = überhämmern.
 Megkalapálás = Überhämmern.
 Megkötődik = sich binden.
 Megkötődés = Bindung.
 Magsikít = glattschleifen.
 Magsikítás = Glattschleifen.
 Megtöm = verstopfen.
 Megtömés = Verstopfen.
 Nyaláb = Stappel.
 Négyzet = Quartier.
 Nyújt = ausstrecken.
 Nyújtás = Ausstrecken.
 Nyújtvány = Auslauf.
 Okra = Ocker.
 Olajgyantár = Oelfirnis.
 Olajos aranyozás = Oelvergoldung.
 Ólomfém = Bleiweiss.
 Olvaszt = schmelzen.
 Olvasztás = Schmelzen.
 Ötvény = Legirung.
 Pehely (az aranyfüsté) = Schawine
 (des Blattgoldes).
 Pempő = Masse.
 Pergamentlevél = Pergamentblatt.

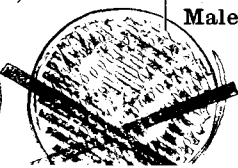
Póris = Borax.
 Pöcsétföld = Bolus.
 Rakos = aufbauen.
 Rakosás = Aufbau.
 Rétegez = schichten.
 Rétegezés = Schichten.
 Rálibbent = anschliessen.
 Rálibbentés = Anschliessen.
 Rárakos = belegen.
 Rárakosás = Belegen.
 Ráspoly = Raspel.
 Reve = Zunder.
 Sápadt arany, franczia arany =
 Franzgold.
 Sápadság = Matte.
 Sápaszt = mattiren.
 Sápasztás = Mattiren.
 Sikarany, gyári arany = Fabrik-
 gold, Drahtgold.
 Sikoz = glätten.
 Sikozás = Glätten.
 Sikverő = Lothammer.
 Sörteecset = Borstenpinsel.
 Súlyokforma = Quetschform.
 Surlófű = Schachtelhalm.
 Szalag (nyújtott arany) = Band (des
 ausgestreckten Goldes).
 Szántúság = Zuschärfung.
 Szelőkés = Reissmesser.
 Szinesít = polimentiren.
 Szinesítés = Polimentiren.
 Szinesítő = Poliment.
 Szinlóvas = Ziehklinge.
 Tapadószőr = Klebmittel.
 Tekercs = Päckchen.
 Tereget = auftragen.
 Teregetés = Auftragen.
 Tégely = Tiegel.
 Tokoz = einkapseln.
 Tokozás = Einkapseln.
 Tüzesít, izzít = ausglühen.
 Üllő = Amboss.
 Vakráma = Blindrahmen.
 Vapás véső = gekrópftes Balleisen.
 Ver = schlagen.
 Verés = Schlagen.
 Vékonyítóforma = Dünnschlagform.

ARANYOZÓ- ÉS ARANYVERŐMŰVESSÉG.

III.

- Abblättern** = lesuvad, lesuvadás.
Abfall = esőlék.
Abgleichen = egyenget, egyengetés.
Amboss = üllő.
Anstrich = bevonat.
Anschlüssen = rálibbent, rálibbentés.
Anschlösspinsel = libbentő.
Aufbau = rakosás.
Aufbauen = rakos.
Aufsatz = fejezet.
Auftragen = tereget, teregetés.
Ausglühen = izzít, izzítás, tüzesít, tüzesítés.
Auslauf = nyujtvány.
Ausstrecken = nyujt, nyujtás.
Auswalzen = kihengerel, kihengerlés.
Bahn (des Hammers) = fok (a kalapácsé).
Band (des ausgestreckten Goldes) = szalag (nyujtott arany).
Balleisen = csapott-véső.
Belegen = rárakos, rárakosás.
Bestreichen = enyeget, enyegetés.
Bimsstein = habkő.
Bindung = megkötődés.
Blattgold = aranyfűst, aranypili.
Blattsilber = ezüstfűst, ezüstpili.
Bleiweiss = ólomfehér.
Blindrahmen = vakráma.
Bolus = pöcsétföld.
Borax = pórís.
Borstenpinsel = sörteecset.
Dünnschlagform = vékonyítóforma.
Ebenholzpinzette = ébenfacsiptető.
Einkapseln = tokoz, tokozás.
Einpinseln = beecsetel, beecsetelés.
Fabrikgold, Drahtgold = síkarany, gyáriarany.
Feinschlagen = elfinomít, elfinomítás.
Finne (des Hammers) = csúcsa (a kalapácsé).
Flacheisen = lapos-vas.
Form annehmen = alakot ölt.
Franzgold = sápadt arany, francziaarany.
Gekröpftes Balleisen = vápás véső.
Glattschleifen = megsikít, megsikítás.
Glätten = síkoz, síkozás.
Goldfirnis = aranygyantár.
Goldgrund = aranyalj.
Goldmesser = fűstkés.
Goldschläger = aranyverő.
Goldschlägerhaut = aranyverőhártya.
Goldung = aranyozat.
Grund = alj.
Grundiren = aljaz.
Grundirung = aljazás.
Hautform, Lothform = hártyaforma.
Helle = élénkítő.
Hellen = élénkít, élénkítés.
Hohlbohrer = kupásfűrő.
Hohleisen = kupásvéső.
Klebmittel = tapadószer.
Kreidegrund = krétaalj.
Legirung = ötvény.
Leimtränken = enyvitatás.
Leimvergoldung = enyves aranyozás.
Leimwasser = enyvvíz.
Leinölfirnis = lenolajgyantár.
Lothform, Hautform = hártyaforma.
Lothhammer = síkverő.
Malergold = festőarany.

- Masse** = pempő.
Matte = sápadtság.
Mattiren = sápaszt, sápasztás.
Metallkomposition = fémelegy.
Muschelgold = kagylóarany.
Ocker = okra.
Oelfirniss = olajgyantár.
Oelvergoldung = olajos aranyozás.
Parallel = egyközű.
Päckchen = tekerecs.
Pergamentblatt = pergamentlevél.
Pinsel = ecset.
Platiren = lemezel, lemezelés.
Plattenscheere = lemezolló.
Plätten = lapít, lapítás.
Plättwerk = lapítómű.
Poliment = szinesítő.
Polimentiren = szinesít, szinesítés.
Poliren = csiszol, csiszolás.
Profilirte Leiste = alakzatos lécz.
Quartier = négyzet.
Quetschform = sulyokforma.
Raspel = ráspoly.
Reissmesser = szelőkés.
Repariren = igazít.
Reparirung = igazítás.
Schachtelhalm = surlófű.
Schawine (des Blattgoldes) = pehely (az aranyfüsté).
Schichten = rétegez, rétegezés.
Schlagen = ver, verés.
Schleife = bujtás.
Schmelzen = olvaszt, elvasztás.
- Schnitzwerk** = faragvány.
Sich binden = megkötődik.
Stappel = nyaláb.
Stich = bökés.
Stossend = lökőde.
Tiegel = tégely.
Tränken = megítat, megítatás.
Tupfend = illegetve.
Unechtes Blattgold = fattyú-aranyfüst.
Unechtes Blattsilber = fattyú-ezüstfüst.
Unterlage = alap.
Überhämmern = megkalapál, megkalapálás.
Überstreichen = beenyegtet, beenyegtetés.
Überziehen = bevon, bevonás.
Vergolden = aranyoz.
Vergolder = aranyozó.
Vergoldung = aranyozás.
Versilbern = ezüstöz, ezüstözés.
Verstopfen = megtöm, megtömés.
Weichmachen = lágyít, lágyítás, engesztel, engesztelés.
Wiener-Weiss = bécsi-fehér.
Zeitbeständig = időálló.
Ziehklinge = szinlővas.
Zunder = reve.
Zuschärfung = szántúság.
Zwischgold = kétrétű füst, felemásfüst.

1934/35 4878

MESTERSÉGEK SZÓTÁRA

A Magyar Tud. Akadémia megbízásából írta **Frecksay János**,
a Magyar Tudományos Akadémia nyelvtudományi bizottságának tagja.

Évtizedes törekvés a mesterségek magyar műnyelvének összegyűjtése, az egyes mesterszók fogalmának megállapítása és azok közzététele. A M. T. Akadémia már legelső nagygyűlésén 1831-ben tett erre nézve intézkedéseket. A gyűjtés azóta lassan bár, de folyton tartott. Az egybegyűlt anyag részint a mesteremberek szájáról került, részint régi czéh-szabályok szövegéből s úgy a régi, valamint az újabb irodalom műveiből.

E becses anyagnak földolgozásával s közzétételével a M. T. Akadémia *Frecksay Jánost* bizta meg, ki a *Találmányok Könyve*, a *Mesterségek Könyvtára* című műveivel, a *Találmányok Leirása* című folyóirat szerkesztésével, tehát azzal, hogy az iparos-szakirodalom terén már közel egy negyedszázadon át működik, teljes biztosságot nyújt arra, hogy eme reáruházott föladatnak mindenképen megfelel.

Frecksay János, ki személyesen gyűjtött számos adatnak is birtokában van, a *Mesterségek Szótárát elbeszélő alakban* írta, minélfogva az magyarázó szótár alakját öltötte magára. A szerzőt ebben az eljárásában többféle szempont vezette. Egyike az, hogy minden egyes szót mondat keretében kívánt föltüntetni, mert ebben elevenül meg a szó s mutatja meg legjobban jelentését; ez a módszer egyúttal föltárja azt is, hogy az oly szavak, melyek kiegészítésül a nép nyelvéből vétettek, csakugyan kifejezik-e azt a fogalmat, melynek jelentésére szolgálni hivatva vannak.

A szerzőnek másik szempontja az volt: szabatosan megállapítani az egyes mesterségek szókészletét lehetőleg egész teljességében, a mit szintén legalkalmasabb megbizonyítani az elbeszélő alak, a mely egyszermind arra is jó, hogy képét nyújtsa az egyes iparágak összes műveleteinek, a mi a technikai ismeretek szélesebb körben való elterjedésének tehet jeles szolgálatot s válhatik gyümölcsössé az olvasóra nézve.

És végül még rá akarunk mutatni egy harmadik szempontra. Ez a műhely nyelvének megmagyarosítása. Az a körülmény ugyanis, hogy a *Mesterségek Szótára* minden egyes szónak német megfelelőjét is közli, lehetővé fogja tenni, hogy az a magyar munkás, ki eddig műhelyben

a szerszámoknak, eszközöknek, különböző fogásoknak csak német elnevezéseit hallotta, megösmarkedjék azok egyértékű magyar szavaival. Mint ilyen e szótár az ipari szakoktatásban, melynek szükséges voltát a magyar ipar felvirágoztatása érdekében csak legközelebb hirdette Hegedüs Sándor kereskedelemügyi minister, kiváló helyet hivatott elfoglalni.

Frecksay János Mesterségek Szótára a M. Tud. Akadémia támogatásával az alulírott könyvkiadó czég kiadásában kétféle kiadásban jelenik meg és pedig először *füzetekben*, olyformán, hogy minden füzet egy-egy mesterség leírását, magyar-német és német-magyar szótárát tartalmazza, *tehát önálló egészet képez*, később pedig, ha az összes mesterségek ilyformán már megjelentek, *összegyűjtve egy kötetben fog a mű forgalomba kerülni*.

A teljes kiadás, mely 1900. elején fog megjelenni, ép úgy mint a füzetek, három részből fog állani: 1. Az összes mesterségek leírása. 2. Magyar-német szótár. 3. Német-magyar szótár; a szótári rész azonban ezen kiadásnál nem mesterségek szerint lesz csoportosítva, hanem, hogy minden szó könnyen fellelhető legyen, egy Abc sorrendben.

A vállalat a következő mesterségeket fogja felölelni:

Aranyozó és aranyverő.	Harisnyakötés.	Könyvkötő.
Asztalos.	Húros hangszerek készítése	Könyvnyomás.
Ács.	(hegedű, zongora).	Köteles.
Bádogos.	Hentes és mészáros.	Lakatos.
Bodnár vagy kádár.	Kalapos.	Mázoló és fényező.
Bőripar (cserző, varga, timár, irhás, szattyános).	Kárpitos.	Molnár.
Csizmadia, cipész és varga.	Kefekötés.	Órás.
Esztergályos.	Kelmefestés, kartonnyomás.	Orgonakészítő.
Fazekas.	Keztyűs.	Ótvös.
Fametszés, formametszés és rézmetszés	Kerékgyártó (kocsiipar).	Posztós (szűrszabó, csapó)
Fésűs.	Kosárkötő.	Rézműves.
Gyertyamártó és szappanos.	Kovács, szögkovács, reszelőműves.	Szifjgyártó és nyerges.
Gyújtógyártás.	Kőfaragó.	Szítás.
Harangöntő (szoboröntés).	Kőműves.	Szűcs.
	Könyvnyomó.	Takács (fonás, szövés).
		Vasgyártás.

A függelékben:

Czukorgyártás.	Keményítőgyártás.	Téglaégetés.
Enyvgyártás.	Papirgyártás és fali kárpitkésztés.	Tűgyártás, tollgyártás.
Fametszés, rézmetszés.	Sörfőzés.	Üvegyártás és üveges.
Gázgyártás.	Szeszégetés.	Vasművesség.
Gépszet.		

Egy-egy füzet ára, tekintet nélkül annak terjedelmére, 10 kr.

A teljes munka előfizetési ára 6 forint, bolti ára esetleg nagyobb lesz.

25 füzet egyszerre rendelve 2 forint. • 50 füzet 3 forint 50 kr. • 100 füzet 6 forint.

HORNÁNSZKY VIKTOR könyvkiadóhivatala Budapest, V., Akadémia-u. 4.